

Asia Valokuvan tekijänoikeuden jakaminen

Hakija V

Annettu 8.3.2016

Tiivistelmä *Valokuvaan liittyvät taloudelliset oikeudet olivat sopimuksin kokonaan tai osittain luovutettavissa joko yksinomaisina tai rinnakkaisina. Teosvalokuvaan liittyvät moraaliset oikeudet olivat luovuttavissa vain rajoitetuin osin. Valokuvan tekijänoikeuteen perustuvien oikeuksien jakaminen, käyttöoikeuden myöntäminen ja luovutus sopimuksin yksittäistapauksessa olivat sopimuksen tulkintakysymyksiä, joiden käsittely ei kuulunut tekijänoikeusneuvoston toimivaltaan.*

LAUSUNTOPYYNTÖ

1. Hakija on pyytänyt tekijänoikeusneuvoston lausuntoa valokuvaajan oikeuksista ja niitten luovutuksista. Perehdyttyään Valokuvaajan uuteen tekijänoikeusoppaaseen hän kysyy, onko käyttöoikeuden myöntäminen, lupa tai suostumus mitätön, jos sopimuksen mukaan tekijänoikeus jää kuvaajalle? Onko mainitun oppaan kannanotto tekijänoikeuden jäämisestä kuvaajalle siten tekijänoikeuslain vastainen?
2. Onko oppaasta jäänyt käyttöoikeuden luovutusehtojen vakioehtojen kohdasta pois sana moraalinen? Onko niin, että luovutettuaan osan tekijänoikeuksiaan valokuvaaja ei enää voi käyttää luovutusehdoissa määriteltyjä oikeuksia itse eikä myöntää niitä muille? Voiko tekijänoikeuden haltija luovuttaa osan tekijänoikeudestaan ja pitää itsellään saman oikeuden vai onko tekijän luovuttama oikeus aina yksinomainen, jolloin luovuttaja ei voi käyttää luovuttamaansa oikeutta? Lopuksi, onko tekijänoikeusneuvoston lausunnoilla tekijänoikeuden suoja?
3. Lisäksi hakija on liittänyt lausuntopyyntönsä loppuun kuusi esimerkkikysymystä tekijänoikeuden luovutuksista erilaisiin suostumuksiin perustuen eri luovutustilanteissa. Hän kysyy vielä, riippuvatko vastaukset näihin kysymyksiin siitä, ovatko kuvat teoksia vai tavallisia valokuvia?

VASTINE

4. F on antanut asiassa vastineen kertoen muun ohessa, että käyttöoikeus tai käyttölupa on eri asia kuin tekijänoikeuden taloudellisten oikeuksien kokonaisluovutus. Käyttöoikeus tai käyttölupa on tekijänoikeuden osittaisluovutus, ja vaikka tekijänoikeuslaissa ei ole käytetty termiä käyttöoikeus, on termi voimassa olevan oikeusopin mukainen ja yleisesti tekijänoikeuksia koskevissa sopimuksissa käytetty. Käyttöoikeuden luovutuksen sisällöstä ja laajuudesta riippuu, mitä oikeuksia valokuvaajalle jää.
5. Hakijan mainitsemassa vakioehtojen kohdassa ei ole jäänyt sana moraalinen pois, vaan siinä on todettu, että sekä valokuvaajan taloudelliset että moraaliset oikeudet säilyvät hänellä ja näitä oikeuksia rajoittavat ainoastaan hänen luovuttamansa käyttöoikeudet. Joissakin tilanteissa käyttöoikeuden luovutuksen laajuus johtaa siihen, että tekijälle jäävät käytännössä vain moraaliset oikeudet, mutta lähtökohta on se, että käyttöoikeuden laajuus on rajoitettu.

TEKIJÄNOIKEUSNEUVOSTON LAUSUNTO

Tekijänoikeudesta ja valokuvateosten suojasta

6. Tekijänoikeuslain (404/61) 1 §:n 1 momentin mukaan sillä, joka on luonut kirjallisen tai taiteellisen teoksen, on tekijänoikeus teokseen. Säännöksessä mainitaan esimerkkinä suojatuista teoksista muun muassa valokuvateos. Suomen tekijänoikeuslain mukaan valokuva voi saada suojaa tekijänoikeuslain 1 §:n mukaisena teoksena tai 49 a §:n mukaisena valokuvana.
7. Teosvalokuvien osalta tekijälle kuuluvista taloudellisista oikeuksista säädetään tekijänoikeuslain 2 §:ssä. Sen mukaan tekijänoikeus tuottaa, lain 2 luvussa säädetyin rajoituksin, yksinomaisen oikeuden määrätä teoksesta valmistamalla siitä kappaleita ja saattamalla se yleisön saataviin muuttamattomana tai muutettuna, käännöksenä tai muunnelmana, toisessa kirjallisuus- tai taidelajissa taikka toista tekotapaa käyttäen. Tekijänoikeuslain 2 §:n 2 momentin mukaan kappaleen valmistamisena pidetään myös teoksen siirtämistä laitteeseen, jolla se voidaan toisintaa.
8. Tekijänoikeuslain 2 §:n 3 momentin mukaan teos saatetaan yleisön saataviin, kun se välitetään yleisölle johtimitse tai johtimitta, esitetään julkisesti tai kun sen kappale tarjotaan myytäväksi, vuokrattavaksi tai lainattavaksi taikka sitä muutoin levitetään yleisön keskuuteen tai näytetään julkisesti teknistä apuvälinettä käyttämättä.

9. Tekijän moraalisisista oikeuksista säädetään tekijänoikeuslain 3 §:ssä. Sen ensimmäisen momentin mukaan tekijän nimi on ilmoitettava hyvän tavan mukaisesti, kun teoksesta valmistetaan kappaleita tai teos kokonaan tai osittain saatetaan yleisön saataviin (ns. isyysoikeus). Säännöksen toisessa momentissa kielletään teoksen muuttaminen tekijän kirjallista tai taiteellista arvoa loukkaavalla tavalla tai teoksen saattaminen yleisön saataviin sanotuun tavoin loukkaavassa muodossa tai yhteydessä (ns. respektioikeus).
10. Valokuvat, jotka eivät yllä teostasoon, saavat tekijänoikeuslain 49 a §:n mukaista suojaa. Kyseisen lainkohdan mukaan valokuvaajalla on yksinomainen oikeus määrätä valokuvasta, muuttamattomana tai muutettuna, valmistamalla siitä kappaleita ja saattamalla se yleisön saataviin. Sen sijaan hänellä ei ole oikeutta määrätä valokuvan kappaleiden valmistamisesta toisessa taidelajissa taikka toista teko tapaa käyttäen kuten teosvalokuvan oikeuden haltijalla. Lisäksi tekijänoikeuslain 49 a §:n mukaiseen valokuvaan sovelletaan tekijänoikeuslain 3 §:n 1 ja 2 momentin mukaisia moraalisisia oikeuksia.
11. Tekijänoikeus syntyy aina teoksen luoneelle luonnolliselle henkilölle. Tekijä voi kuitenkin luovuttaa oikeutensa kokonaan tai osittain. Tekijänoikeuden luovutusta koskevat yleiset säännökset ovat TekijäL 27—29 §:ssä. Tekijänoikeuslain 27 §:n mukaan tekijänoikeus voidaan, 3 §:n säännöksistä johtuvin rajoituksin, luovuttaa kokonaan tai osittain. Kappaleen luovutukseen ei sisälly tekijänoikeuden luovutus.
12. Tekijänoikeuslain 28 §:n mukaan ellei toisin ole sovittu, ei se, jolle tekijänoikeus on luovutettu, saa muuttaa teosta eikä luovuttaa oikeutta toiselle. Moraalisista oikeuksistaan tekijä voi 3 §:n 3 momentin mukaan luopua vain, jos kysymyksessä on laadultaan ja laajuudeltaan rajoitettu teoksen käyttäminen. Tämä säännös ei kuitenkaan koske tekijänoikeuslain 49 a §:n mukaista valokuvaa, joka ei ylitä teoskynnystä. Kohtuuttomia sopimusehtoja voidaan sovitella tekijänoikeuslain 29 § nojalla.
13. Tekijänoikeus on TekijäL 43 §:n 1 momentin mukaan voimassa, kunnes 70 vuotta on kulunut tekijän kuolinvuodesta. Oikeus muuhun kuin teostasoon yltävään valokuvaan on TekijäL 49 a §:n 2 momentin mukaan voimassa, kunnes 50 vuotta on kulunut sen vuoden päättymisestä, jona kuva valmistettiin.

Tekijänoikeusneuvoston aiempia lausuntoja

14. Tekijänoikeusneuvosto on käsitellyt valokuvien suojaa useassa lausunnossaan. Muun muassa lausunnoissa TN 2016:3, TN 2016:4, TN 2014:5, TN 2014:16, TN 2014:17, TN 2013:3, TN 2011:8, TN 2011:9, TN 2009:4, TN 2009:8, TN 2009:17, TN 2008:1, TN 2007:15, TN 2003:6, TN

2002:8, TN 2002:10 ja TN 2002:19 on käsitelty valokuvien teoskynnystä, lähioikeussuojaa, käyttöä sekä luovutuksia eri tapauksissa.

Vastaukset lausuntopyynnössä esitettyihin kysymyksiin

15. Esitettyjen kysymysten osalta yhteisesti tekijänoikeuden alalla Suomessa vallitsee muun varallisuusnoikeuden tapaan sopimusvapaus, jolloin asianosaiset voivat pääsääntöisesti määrätä oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan vapaasti sopimuksin lain säännöksistä poikkeavastikin, ellei laissa ole nimenomaisesti toisin määrätty. Tämä pätee useissa tapauksissa niin tekijän- kuin lähioikeuksiin kuuluvassa valokuvaajan oikeudessa. Esimerkiksi useimmat tekijälle kuuluvat taloudelliset yksinoikeudet ja niihin kuuluva käyttö ovat pitkälti vapaasti asianosaisten sovittavissa ja sopimuksin edelleen luovutettavissa.
16. Tekijänoikeutta, lähioikeutta tai niiden osaa koskeva sopimus voidaan muun muassa tekijänoikeuslain, varallisuusnoikeudellisia oikeustoimia koskevan lain sekä yleisten sopimusnoikeudellisten periaatteiden mukaisesti tehdä kirjallisesti tai suullisesti. Sopimus tehdään useimmiten nimenomaisesti, mutta joissakin tapauksissa sopimus voi syntyä myös hiljaisesti eli konkludenttisesti, jolloin sopimuksen syntyminen on yksittäistapauksessa osoitettavissa osapuolten käyttäytymisen ja toiminnan perusteella. Sopimuksen sisältöön vaikuttavat puolestaan paitsi nimenomaiset sopimuksen ehdot tai sopimukseen liitetyt vakiosopimusehdot, niiden vaietessa mm. tahdonvaltaiset lainsäädökset ja tietyllä toiminnan alalla yleisesti vallitsevat tavat ja käytännöt.
17. Osapuolet voivat siis pääsääntöisesti sopia vapaasti keskenään esimerkiksi tekijänoikeuden kokonais- tai osittaisluovutuksista toisin kuin tekijänoikeuslaki määrää tai mitä mahdollisissa alalla usein sovellettavissa vakioehdoissa todetaan. Poikkeuksen muodostavat ne tekijänoikeuslain tai muun lainsäädännön pakottavat lainsäädännökset, joista ei voida toisin sopia.
18. Esimerkkinä sellaisista pakottavista säännöksistä on teoksen tekijän moraalisten oikeuksien luopumista koskeva tekijänoikeuslain 3 §:n 3 momentti, jonka mukaan moraalista oikeudesta, joka tekijällä on 3 pykälän mukaan, hän voi sitovasti luopua vain mikäli kysymyksessä on laadultaan ja laajuudeltaan rajoitettu teoksen käyttäminen.
19. Tekijänoikeus voidaan sopimuksin luovuttaa toiselle kokonaan tai osittain. Osittaisluovutuksissa puhutaan usein, yksittäisessä sopimuksessa valitusta sanamuodosta riippuen, luvista, käyttöluvista tai suostumuksista johonkin tekijän yksinoikeuksiin kuuluvan toimen toteuttamiseen. Tämä luovutus tai suostumus voi olla joko yksinomainen eli eksklusiivinen tai yksinkertainen eli rinnakkainen.

20. Yksinomainen luovutus tarkoittaa pääsääntöisesti sitä, ettei kellekään muulla kuin luovutuksensaajalla ole oikeutta käyttää tekijänoikeuden suojaamaa teos- tai lähioikeuden suojaamaa valokuvaa sopimuksessa mainituin tavoin. Rinnakkainen suostumus tai käyttöluupa taas mahdollistaa jonkun muun kuin suostumuksen- tai luovutuksensaajan oikeuden käyttää esimerkiksi sopimuksen kohteena olevaa valokuvaa.
21. Yksinomaiset ja rinnakkaiset suostumukset voivat koskea myös alkuperäisen valokuvaajan oikeutta käyttää ja/tai määrätä valokuvasta eri tavoin. Nämä oikeudet ja niiden jakautuminen ja käyttö perustuvat siten yksittäisen sopimuksen sisältöön ja siihen, kuinka nämä seikat on sopimusehdoissa määritelty. Usein yksittäisissä sopimuksissa voidaan viitata joiltakin osin tiettyihin vakiosopimusehtoihin. Mainitusta sopimuksen sisällöstä ja sen ehtojen tulkinnasta siis riippuu, kuinka oikeudet eri osapuolten kesken määräytyvät.
22. Yksittäisten luovutus- tai käyttöehtojen tulkinta ja tiettyjen ehtojen mahdollinen sitovuus myös suhteessa eri osapuoliin on sopimusehtojen tulkintaa, joihin tekijänoikeusneuvosto ei vakiintuneen käytännön mukaan ota toimivaltansa rajoissa kantaa.
23. Tekijänoikeusneuvosto ei sen vuoksi anna lausuntoa esitettyihin esimerkkikysymyksiin valokuvien käytöstä sopimusehtoihin ja suostumuksiin perustuen. Vasta sopimusehtojen vaietessa tai niiden ollessa ristiriidassa sellaisten tekijänoikeuslain tai muun lain pakottavien määräyksien kanssa, joista ei voida sopia toisin, tulevat lain säännökset ensisijaisina sovellettaviksi.
24. Tekijänoikeuslain 9 §:n 1 momentin 4 kohdan mukaan viranomaisen tai muun julkisen toimielimen päätöksiin ja lausumiin ei ole tekijänoikeutta, ja se koskee myös tekijänoikeusneuvoston lausuntoja. Saman pykälän 2 momentin mukaan mitä 1 momentissa säädetään, ei koske itsenäisiä teoksia, jotka sisältyvät momentissa tarkoitettuihin asiakirjoihin. Mikäli tekijänoikeusneuvoston lausuntoihin sisältyy siis itsenäisiä teoksia, ne eivät menetä tekijänoikeudellista suojaa muilta osin kuin osana lausuntoa.
25. Koska tekijänoikeusneuvoston pääasiallisiin tehtäviin kuuluu antaa lausuntoja tekijänoikeuslain tulkinnasta, ei se anna lausuntoa siitä, onko jossakin kirjassa painovirhe tai ovatko kirjan lausumat tekijänoikeuslain sisällöstä lain vastaisia vai eivät. Näiltä osin viitataan vastineen antajan vastineessaan lausumaan kuten kohdassa 5 on mainittu.

Sihteeri

Perttu Virtanen

Lausunto on käsitelty tekijänoikeusneuvoston täysistunnossa. Asian ratkaisemiseen ovat osallistuneet Marcus Norrgård (puheenjohtaja), Taina Pihlajarinne, Olli Pitkänen, Mia Weckman, Anne Salomaa, Ismo Huhtanen, Marja Heikkilä-Kauppinen, Tuula Hämäläinen, Anniina Huttunen, Valteri Niiranen, Marja Hamilo, Jussi Mäkinen, Tommi Nilsson ja Pekka Sipilä.